

Verslag van de conferentie van zendelingen van Halmahera te Gamoeni (Tobelo) 11-19 mei 1903

Opening der vergadering

Met gebed wordt geopend door de voorzitter br. Hueting. Aanwezig zijn de brs. Hueting, Schut en Fortgens. Van br. Voorham is geen bericht ingekomen, niettegenstaande hij nog kort geleden beloofd had op de conferentie tegenwoordig te zijn. Br. Schut wordt van harte welkom geheten in de kring der zendelingen van Halmahera, terwijl de voorzitter, de wens uitspreekt dat ook door zijn werk het rijk Gods moge worden uitgebreid in de afdeling Loloda.

Door het vertrek van br. v.d. Roest is er een grote leemte ontstaan in onze arbeid. Met blijdschap heeft de conferentie de mededeling van het Hoofdbestuur ontvangen, dat br. Metz de arbeid in het Kause zal overnemen. Met verlangen ziet de conferentie uit naar zijn komst, alsmede naar die van br. Ellen, terwijl naar de wederkomst van br. van Baarda niet minder verlangend wordt uitgezien.

Daar br. Schut, die ter vorige vergadering tot secretaris was benoemd, zich ongesteld gevoeld, zal br. Fortgens het secretariaat waarnemen.

Punt 5

Ingekomen stukken zijn:

2 brieven van het Hoofdbestuur, waaronder een volmacht aan br. Hueting tot aanvraag van erfpartij van het stuk grond te Wari; jaarverslag en begroting van br. van der Roest met enige opmerkingen betreffende de op de Conferentie van de goeroes werkzaam in de afd. Kau.

BRIEF VAN DE GOEROES

Deze laatste brief welke ondertekend is door 9 goeroes behelst de volgende vragen:

1. Verhoging van traktement;
2. Vergoeding van reiskosten der verlofgangers tot aan de plaats hunner bestemming
3. Pensionering van goeroes die door ziekte af ouderdom genoodzaakt zijn hun werk neer te leggen

De verhoging van traktement wordt aangevraagd om reden, dat de goeroes van de bevolking niets kunnen krijgen zonder betaling, wat vroeger wel het geval was, en omdat de prijzen van huiselijke benodigdheden in de laatste tijd aanmerkelijk gestegen zijn. Nog kort geleden heeft de conferentie traktementen der goeroes verhoogd en ter algemene kennis gebracht, dat na tien jaar een maximum van f. 20,- per maand zou kunnen bereikt worden. De conferentie is van oordeel, dat deze nieuwe regeling in de gegeven omstandigheden voldoende voorziet in de behoefte van het helpend personeel en vindt geen vrijmoedigheid op genoemd verzoek in te gaan.

Wat het tweede verzoek betreft meent de conferentie, dat het billijk is niet alleen de reiskosten tot Ambon op zich te nemen, welke gewoonte tot op heden gevolgd werd, maar ook de goeroes vrije overtocht te geven tot aan de plaats hunner bestemming.

Een bezwaar evenwel is de kosten hiervan door hen zelf in rekening te laten brengen, daar wij geen zekerheid hebben, dat zij dan van de goedkoopste reisgelegenheid zullen gebruik maken. Br. Hueting zal zo mogelijk een brief zien te verkrijgen van de postvrouw, welke de verschillende plaatsen buiten Ambon aandoet, opdat wij daarnaar de te maken onkosten kunnen vergoeden.

Aangaande het derde punt komt het de conferentie wenselijk voor, dat de goeroes, die door ziekte ongeschikt worden tot het uitoefenen van hun dienstwerk, naar hun behoeften, volgens

het oordeel der conferentie, ondersteuning ontvangen, evenzo dat zij, die na volbrachten diensttijd door hun leeftijd voor hun arbeid ongeschikt geworden zijn, naar het oordeel der conferentie ondersteund zullen worden.

BRIEF HOOFDBESTUUR

Voorgelezen wordt een antwoord van het H.B. op het protocol van de conferentie van mei 1902 gehouden te Djati. Naar aanleiding van de vraag der conferentie om een schetskaart van Palestina ten behoeve van de scholen te laten drukken, antwoordt het H.B. dat genoemde kaart ten eerste wegens de grote kosten niet kan gedrukt worden, ten tweede dat deze kaart te veel namen bevat voor de scholieren, en ten derde doet het H.B. het voorstel om voor iemand een kaart te doen vervaardigen, welke slechts het voornaamste bevat en doet het voorstel om deze kaart door enkele goeroes te doen natekenen.

De conferentie van oordeel, dat zich onder de goeroes niemand bevindt, die een dergelijk werk voor al de scholen op zich kan nemen en daar het haar door deze mededeling van het H.B. duidelijk is geworden, dat het H.B. niet kan ingaan op het voorstel van de conferentie te Djati in mei 1902, ziet de conferentie van deze zaak voorlopig af.

REIS HH GUNNING EN VAN BOETZELAER

De conferentie betreurt het dat het HB gemeend heeft haar niets te kunnen mededelen aangaande de inspectie reis van de HH Gunning en van Boetzelaar op Halmahera. Het verzoek was alleen gedaan door de conferentie om te weten te komen welke indruk de zendingsarbeid gemaakt had op genoemde heren opdat zij daardoor, waar het nodig was, verandering en verbetering kon aanbrengen. Begrijpelijk, dat niet door haar verlangd wordt een gehele opening van dat rapport, maar waar men de arbeid komt inspecteren, daar moeten degenen die de arbeid uitoefenen in kennis gesteld worden van de indruk, welke de wijze van arbeid maakt op hen, die komen met de speciale opdracht het zendingswerk te onderzoeken. Door de op- en aanmerkingen van het inlands onderwijs zijn wij in staat gesteld verbeteringen te brengen in het schoolonderwijs; reden dus te meer, waarom de Conferentie gaarne iets zou vernomen hebben over het onderzoek haar arbeid betreffende.

KAART HALMAHERA VAN BR. VAN BAARDA

De conferentie dringt er ten sterkste op aan, dat het HB. late drukken de schetskaart van Halmahera, vervaardigd door br. Van Baarda. De mededeling van het HB, dat deze kaart volgens deskundigen te onvolledig is, kan de conferentie niet doen afzien van het grote nut dat deze schetskaart kan opleveren voor de scholen en voor de bbrs. zelf. Wat het HB opmerkt ten aanzien van de kaart van Palestina, kan ook hier dezelfde reden geen toepassing vinden. Met aandrang verzoekt de conferentie het HB haar hierin ter wille te zijn.

BEGROTING

Omtrent de opgemaakte begrotingen verzoekt het HB dat bij elke begroting gevoegd worde een memorie van toelichting, dat de posten zullen worden gespecificeerd worde, opdat het HB over alles wat beter zou kunnen oordelen.

De Conferentie merkt dienaangaande op, dat zij tot op heden slechts gevolgd heeft het door het HB goedgekeurde model. Wil het HB. hierin verandering brengen, gaarne voldoet de Conferentie hieraan, indien het HB. slechts haar een nieuw model wil verstrekken.

2de brief HB

De tweede brief van het HB is een antwoord op de conferentie van oct 1902, gehouden te Tobelo.

GEMEENTETUINEN

Ten aanzien van het aan te vragen stuk grond te Wari, bestemd tot gemeenteklappertuin, wordt br. Hueting in een particulier schrijven de vraag voorgelegd, of het niet mogelijk is, dat de gemeenteleden zelf de plantklappers gratis leveren. Dit zou wel kunnen geschieden door de in nabijheid gelegen kampongs, doch indien de verder afgelegene kampongs hun bijdrage zouden willen inzenden, de kosten van vervoer zouden stellig hoger zijn dan de aankoop van plantklappers in de nabijheid van de aan te leggen tuin.

Ook de conferentie gevoelt het bezwaar, dat het latere beheer van de tuin niet kan rusten op de schouders van de zending alleen, eveneens dat zulks niet kan worden toevertrouwd aan een inlander, vandaar dat de Conferentie gaarne, wanneer zulks nodig blijkt, bij het HB. dienaangaande haar voorstellen hoopt in te dienen.

OPLEIDINGSSCHOOL

De conferentie verneemt met dankbaarheid de pogingen, welke reeds door het HB aangewend werden om een geschikt persoon te vinden voor de te stichten opleidingschool van Halmahera, terwijl zij de wens uitspreekt dat het der Commissie spoedig moge gelukken de rechte man hiervoor te vinden.

DOOP

Over een gedoopte, die een tweede vrouw neemt zegt het HB. dat het uitgaat van de veronderstelling, dat "een inlander die een tweede vrouw had, gedoopt is". De Conferentie merkt op, dat deze veronderstelling van het HB niet gegronsd zijn op de zendingsgeschiedenis van Halmahera, daar het aan het HB. niet onbekend kan zijn uit de mededelingen van de zendingen, dat de inlander die twee vrouwen had en die begeerde christen te worden, de Doop niet onthouden is.

Voorts is de Conferentie van mening het eens te kunnen zijn met de opmerking van het HB aangaande een gedoopte die een tweede vrouw neemt.

AMBACHTSCHOOL

De conferentie is het HB. erkentelijk voor de vergunning aan br. Fortgens verleend om volgens zijn voorstellen met het oprichten van een timmermanswinkel te Sidangoli te mogen aanvangen. Hij zal trachten van zend. A. Kruyt te Molowamo een geschikt persoon te krijgen, die als hoofd van deze werkplaats kan fungeren.

De volgende conferentie zal br. Fortgens de uitslag hiervan meedelen.

SMIDSE TE DUMA

Het HB vraagt inlichtingen over de smidse, indertijd door br. van Dijken opgericht. De Conferentie kan hierover geen nadere mededelingen doen, daar er nimmer berichten over deze smidse bij haar binnenkwamen, doch verwijst het HB. naar Br. van Baarda, die zeker volkomen op de hoogte is.

AGENT der U.Z.V.

De conferentie dankt het H.B. voor de mededelingen aangaande het agentschap te Ternate

Komst BR. ELLEN

Met grote dankbaarheid aan het HB heeft de conferentie het bericht ontvangen van de komst van br. Metz; eveneens ziet de conferentie met verlangen uit naar de komst van br. Ellen. Br. Fortgens stelt de conferentie voor, dat br. Ellen bij zijn komst op Halmahera, eerst enige tijd in de werkkring Sidengoli doorbrengt, daar deze afdeling nog verkeert in het allereerste stadium van de zendingsarbeid en voor de pas uitgekomen broeder in vele opzichten een leerschool kan zijn voor zijn eigen arbeid. De conferentie besluit dat br. Ellen na die tijd naar Tobelo zal overkomen om daar de arbeid te zien en zo mogelijk ook te Duma en te Loloda zijn kennis ten opzichte van de arbeid zal verrijken.

ZENDINGSLECTUUR

Met dank aan het HB ontvangt de conferentie de belofte des HB. aangaande toezending van zendingsliteratuur, betrekking hebbende op hun arbeid.

JAARVERSLAGEN

Het ingezonden verslag van br. Van der Roest over de werkkring Kau wordt voorgelezen en geaccepteerd. Daar brengen de brs. Hueting, Schut en Fortgens verslag uit over hun werkkring, Tobelo, Loloda en Sidangoli. De verslagen lopen over het conferentiejaar mei 1902 - mei 1903. Zij worden als bijlagen aan het HB. opgezonden.

Van br. Voorham kwam geen jaarverslag binnen.

BEGROTING

De conceptbegroting voor 1904 voor de verschillende afdelingen worden na onderzoek en bespreking aangenomen.

De begroting voor	Tobelo	bedraagt	f. 6000,-
" " "	Galela	f. 800,-	
	Kau	f. 4650,-	
	Loloda	f. 4000,-	
	Sidangoli	f. 2400,-	
	Boeli	f. 1500,-	

De conferentie wenst toe te lichten, dat er door de afd. Loloda en Sidangoli in vergelijking met het vorige jaar een groter bedrag wordt aangevraagd, daar beide afdelingen de zendingsarbeid wensen uit te breiden.

Voor algemeen onvoorzien te geven met het oog op de komst van de brs. Metz en Ellen, stelt de conferentie voor aan het HB, aan de algemene begroting van fl.19.350,- toe te voegen een som groot

Fl. 650,- zodat de generale som van het jaar 1904 bedraagt fl. 20.000,- Als bijlage wordt de algemene begroting aan het H.B. opgezonden.

LITURGIE

Twee conceptformulieren zijn ingekomen en wel van de brs van der Roest en Hueting. Algemeen wordt het grote bezwaar gevoeld, aangaande dit onderwerp iets samen te stellen waaraan de jeugdige gemeente iets heeft. De ondervinding heeft geleerd, dat bij de meest

eenvoudige behandeling, toch nog gevaar bestaat van niet begrepen te worden. Met uiterste zorg moet in deze gewaakt worden tegen het aankweken van dode vormen en men moet bij het opstellen van een liturgie zich zoveel mogelijk aansluiten aan de begrippen der jeugdige christenen. Dit in aanmerking nemende, gevoelt de conferentie geen vrijmoedigheid om de ingezonden formulieren, opgesteld door br. van der Roest, geschikt te verklaren voor onze gemeenten. Daarentegen worden na voorlezing en bespreking en enige wijzigingen, de concept-formulieren, opgesteld door br. Hueting, aangenomen. Hierbij zij opgemerkt dat men bij het opstellen van de formulieren uitgegaan is van de veronderstelling, dat deze in de landstaal moeten vertaald worden, derhalve moesten voor sommige onderwerpen uitdrukkingen gekozen worden, welke alleen om genoemde reden te rechtvaardigen zijn. Omtrent de Avondmaalsviering wordt besloten, dat de zendeling vooraf een voorbereiding houdt, waarin de betekenis van het Avondmaal uiteen gezet wordt en daarna een persoonlijk onderzoek van degenen, die aan het Avondmaal deelnemen. Bij de reeds opgestelde formulieren voegt de conferentie nog een formulier tot bevestiging van lidmaten:

- a. Formulier tot bevestiging van lidmaten, die als kind de doop hebben ontvangen
- b. Formulier tot bevestiging van lidmaten, die als volwassenen gedoopt zijn.

De conferentie maakt de opmerking dat deze formulieren slechts kunnen beschouwd worden als voorziende in de huidige behoefte der gemeenten. Bij toeneming en ontwikkeling der jeugdige gemeenten, zal na verloop van tijd zeker nodig blijken hierin verandering te brengen, vandaar dat het de conferentie minder wenselijk voorkomt thans reeds formulieren op te stellen tot bevestiging van ouderlingen en diakenen. Voorts merkt de conferentie op, dat deze formulieren beschouwd werden als algemene regel voor al de gemeenten op Halmahera, waardoor de tot op heden gebruikte formulieren komen te vervallen. Nog zij opgemerkt, dat na het fiat van het H.B. elk der brs zal trachten deze formulieren in de landstaal over te zetten, wat voor Tobelo en Galela direct kan toegepast worden, doch voor de overige districten voor eerst niet kan plaats hebben. Als bijlage bij dit protocol worden de formulieren aan het H.B. opgezonden.

VRAGENBOEKJES

Een keus te doen uit de Maleise vraagboekjes is ontzettend moeilijk. Van de velen welke in de omloop zijn, lijken die, welke bij de broeders bekend zijn, toch te ongeschikt voor het catechetisch onderwijs onzer leerlingen. Het Maleise vraagboekje van Ds. Bronsveld over Bijbelse Geschiedenis komt naar het oordeel der conferentie het meest de behoeften nabij, doch is ook alweer te uitgebreid voor ons doel.

Br. Fortgens komt terug op zijn voorstel ten vorige jare gedaan, n.l. om in plaats van een vraagboekje saam te stellen een Bijbels leesboek in de landstaal met een lijst van vragen opgesteld naar aanleiding van dit leesboek, welke lijst een speciale handleiding wordt ten dienste van de goeroes. In het Galelares bestaat reeds een Bijbels leesboek, het Tobelorees is in bewerking; het enige bezwaar is dus, dat de overige districten met deze arbeid moeten wachten, totdat de aldaar arbeidende brs zover in de landstaal gevorderd zijn, dat zij een vertaling op zich durven nemen.

Deze handleiding (resp. vragenlijst) zou niet behoeven gedrukt te worden. Het blijft in handschrift, dat de goeroes zouden kunnen overschrijven, daar het toch alleen ten hunne diensten is. De conferentie besluit hertoe over te gaan en bepaalt dat voor de afdelingen, waar

voorlopig nog geen sprake kan zijn van vertaling van een Bijbels leesboek in de landstaal het Maleis leesboek Wilken zal gebruikt worden.

De brs. zullen geregeld het catechetisch onderwijs met hun goeroes behandelen, het te behandelen gedeelte op stellen in vragen, om zodoende ten slotte te komen tot een vragenlijst, zoals reeds gezegd is, de handleiding wordt voor het onderwijs.

KINDEREN VAN DE GOEROES

De vraag wordt gesteld door br. Hueting: moet er ook iets gedaan worden, in het belang van de kinderen van de goeroes.

Het is gebleken dat er grote bewaren aan verbonden zijn wanneer zij de kinderen laten opgroeien in de kampongs waar zij hun arbeid uitoefenen. Van het onderwijs op de school komt hoegenaamd niets terecht om de eenvoudige reden, dat de goeroe geen overwicht heeft over zijn kinderen. Zij gevoelen zich als kinderen van de onderwijzer boven hun schoolmakers uit en kunnen, wat niet zelden het geval is, tot grote last zijn in de gemeente, waarin zij opgroeien.

Het komt de conferentie voor dat het billijk is, wanneer de kinderen der Goeroes hier op Halmahera in de gelegenheid gesteld worden evenals te Ambon schoolonderwijs te ontvangen, daar de ouders financieel niet in staat zijn hun kinderen in het Ambonse een behoorlijke opvoeding te laten geven. Daarbij komt nog dat de ouders over het algemeen aan de opvoeding hunner kinderen weinig gelegen laten liggen, zodat het onze plicht is, ons het lot dezer kinderen aan te trekken.

Br.v.d. Roest maakt in zijn schrijven de opmerking, dat hij het onnodig vindt zich het lot deze kinderen aan te trekken en motiveert dat met verschillende redenen, waarmede de conferentie zich evenwel niet verenigen kan.

Naar de mening van de conferentie moet hier een school geopend worden, speciaal voor de kinderen der onderwijzers

Een geëxamineerd gouvernementsonderwijzer moet aan het hoofd staan van deze school. Deze school valt dan evenals alle scholen te Ambon in de termen voor gouv. subsidie, zodat, wanneer ook de ouders bijdragen in de verplegingskosten hunner kinderen, de geldelijke bezwaren niet groot zullen zijn.

Zodra de opleidingsschool tot stand komt, zal deze op te richten school gesteld worden onder direct toezicht van het hoofd der opleidingsschool.

De conferentie acht deze zaak urgent, reden waarom de voorzitter zich in verbinding zal stellen met de heer Voorn, inspecteur van het Inl. Onderwijs, opdat zo spoedig mogelijk een gouvernementsonderwijzer ter onzer beschikking worde gesteld.

ADAT

“Wat moet uit de adat als specifiek heidens worden tegen gegaan en wat kan als wel een heidens kleeft dragend doch in beginsel niet onchristelijk, door het Christendom gereinigd worden”.

Deze vraag is niet gesteld om haar thans in bijzonderheden te beantwoorden, wat ondoenlijk zou zijn, maar opdat elk der brs. in de loop des jaars gegevens zou trachten te verzamelen met het doel deze op de volgende jaarlijkse conferentie te bespreken.

Het kerkelijk leven, zoals we dat leefden in Holland, staat bijna geheel buiten het volksbestaan. Weliswaar zijn er nog wel op enkele plaatsen dank- en bidstonden voor de oogst en het gewas, enz, doch ons kerkelijk leven houdt over het algemeen weinig voeling hiermede. De toestand hier is geheel anders. De verering der Alfoeren is van het begin tot het

einde samen gewezen met hun dagelijks leven. Zij doen niets zonder eerst alles gewijd te hebben aan de verering der geesten: planten, zaaien, oogsten, vissen enz.enz. alles geschiedt met de gebruikelijke verering. Wordt men christen dan moet hierin verandering komen, doch nu is tot juist van het grootste gewicht hun niet alles te ontnemen, waaraan zij gewoon zijn zich vast te klampen.

Het Christendom, het kerkelijk leven hier moet hiermede rekening houden. Wordt hun niets in de plaats gegeven voor hetgeen hun door het christendom ontnomen wordt, dit zou in elk opzicht schadelijk werken en in elk geval in de hand kunnen werken, dat men de heidense vereringen nu in het geheim gaat toepassen, terwijl men vroeger dit in het openbaar deed. Een enkel voorbeeld elders heldere dit op. Enige tijd geleden kwam een vrouw br. Fortgens vragen zijn handen te leggen op haar zaad-padi. Hij maakte de vrouw duidelijk, dat het beter was in avondsamenkomst in aller tegenwoordigheid een zegen te vragen. Vroeger als heidin had zij stellig de "djini" geofferd voor zij ging zaaien, thans moest de pendeta de rijst zegenen. Ongetwijfeld is hier bijgeloof in het spel: de heidense verering heeft hier plaats gemaakt voor het zegenen door de pendeta. De conferentie is van mening, dat het niet aangaat zich te onttrekken aan dergelijke verzoeken, hoewel bij het inwilligen ervan gewaakt moet worden, dat het bijgeloof geen voedsel vindt. Daar er tal van kwesties te dezen opzichte zijn te bespreken en de zaak van groot gewicht is om die nog op deze conferentie te behandelen, wordt besloten in bovengenoemde zin.

Br. Vd. Roest maakt de opmerking, dat zich voordoende kwesties naar aanleiding van deze vraag zich regelen moeten naar de voorschriften, vastgesteld in de aangenomen christelijke adat.

Deze opmerking is naar het oordeel van de conferentie minder juist, daar de christelijke adat als wetgeving voor de bevolking zich alleen richt op wetsovertreding en geen betrekking heeft op de gestelde vraag.

VERGADERING MET HOOFDEN EN GOEROES

De Conferentie besluit om in de laatste week van oktober weer een vergadering te houden met hoofden, oudsten en goeroes tot verdere regeling van de adat.

Br. v.d. Roest vindt deze voorlopig niet noodzakelijk en te weinig rentegevend. De Conferentie is echter van oordeel, dat alleen reeds in het samenkomen van de hoofden der verschillende stammen van Halmahera, een groot nut ligt. Men ontmoet elkaar, men leert elkander kennen, wat inderdaad van groot gewicht is daar er tussen de verschillende stammen, ook onder de huidige omstandigheden nog grote naijver heerst. Het verkeer van de goeroes onderling is mede een reden om deze vergaderingen geregeld te houden.

De conferentie is van mening, dat de christelijke adat hier geregeld moet zijn, opdat niet het Gouvernement in later jaren het "Wetboek van strafrecht voor Inlanders" zou kunnen invoeren.

Dat de reeds vroeger door de conferentie opgestelde adat naar het oordeel van deskundigen nog niet gesanctioneerd worden, doet de conferentie er niet van af zien om in deze richting voort te gaan, immers bij alle volken wordt slechts dat als adat aangemerkt, wat door de volkswil als zodanig wordt erkend.

AANLEGGEN VAN WEGEN

"Ligt het op de weg der zending door het aanleggen van wegen het land materieel te helpen of moet dat aan de regering worden overgelaten"; deze vraag wordt gesteld door br. Hueting. Van Dijken heeft indertijd een weg aangelegd om het meer van Galela, een groot voordeel voor het onderling verkeer.

Met prauwreizen is ongetwijfeld een grote belemmering voor de arbeid. De meeste brs, zijn doorgaans de helft van het jaar aan huis gebonden, daar zij verhinderd worden hun dienstwerk buiten hun plaats van vestiging geregeld uit te oefenen. Dit zou anders worden, indien het mogelijk was de ver gelegen kampongs over land te bereiken. Hier en daar zijn de kampongs wel door paden verbonden, doch de meeste plaatsen zijn over land onbereikbaar. Wij kunnen derhalve ons werk niet verrichten, zoals wij dit gaarne willen. Bovendien zouden wegen ook van direct voordeel zijn voor de inlander zelf.

Een land zonder wegen is ontoegankelijk en kan niet vooruit komen. Dat het evenwel op de weg der Zending ligt hier wegen aan te leggen, wordt door de conferentie niet ingezien. De Sultan ontvangt de belasting der bevolking, zonder iets voor het land te doen. Bij de eigenaardige politieke gesteldheid van dit land kan de Zending niet de taak overnemen, welke door de Vorst volkomen wordt vergeten. Bovendien dwingen de financiële bezwaren deze vraag in ontkennende zin te beantwoorden.

MAANDELIJKS VERKEER

"Bestaat ook de mogelijkheid tot het verkrijgen van een geregeld maandelijks verkeer tussen de agent der U.Z.V. te Ternate en de brs op de verschillende posten?"

Br. Schut stelt deze vraag omdat de moeilijk te bereiken posten van enkele brs, soms maandenlang niets van elkander kunnen vernemen, mede, omdat de brs, dikwijls gebrek hebben aan het hoogst nodige. De afstanden tussen Dorume en Boeli in verhouding tot de andere posten zijn te groot en de reis is te moeilijk om geregeld bericht te kunnen ontvangen. Toch zou ook om deze reden een regelmatig onderling verkeer onmogelijk worden. Een prauw in de vaart brengen gaat gepaard met grote kosten. De Conferentie meent, dat hierop een andere weg kan gevonden worden. Haar is ter ore gekomen, dat de agent van de K.P.M. plan heeft pogingen aan te wenden een boot rondom Halmahera in de vaart te brengen, mits de handlarers voldoende lading kunnen verzekeren. Daar br.Schut voornemens is eersdags naar Ternate te gaan, draagt de Conferentie hem op met de agent in onderhandeling te treden en te informeren of het ook mogelijk is, dat deze boot de verschillende posten aandoet van de brs op Halmahera.

POLITIEKE TOESTANDEN OP HALMAHERA

Br. Schut bespreekt de politieke toestanden in Loloda, maakt onder meer melding van de radja van Loloda, die tegen de adat in aan ToBaroe verlof heeft gegeven in zijn gebied damar te zoeken. Hij ontnemt dus daardoor het middel van bestaan aan zijn eigen onderdanen. Zowel christenen als heidenen zijn hoogst ontevreden over deze handelwijze van die vorst. Het is br. Schut duidelijk geworden, dat de intriges van dit hoofd een grote belemmering zijn voor de voortgang van de arbeid.

Br. Fortgens doet ook mededeling van de toestand in zijn afdeling. Meer dan elders staan aan de Westkust de ToBaroe onder de heerschappij van Ternate en waar men aan de Oostkant weinig of geen ontzag heeft voor de Ternataanse hoofden, vindt men onder de ToBaroe nog een slaafse gehoorzaamheid aan de tirannie van Ternate.

Het landschap Iboe, om niet te spreken over andere plaatsen is totaal afgesloten voor onze arbeid door de Ternataanse Mohammedanen. Willen wij ons werk hiernaar de begeerte van ons hart uitoefenen, dan moet hier noodzakelijk verandering in komen.

De toestand in Tobelo, alhoewel van geheel andere aard, is ook niet rooskleurig. Hier heerst volstrekte anarchie. De christenen zijn hier de belastingbetalers, de Mohammedanen en de heidenen stellen zichzelf vrij, zonder dat iemand hen tot hun plicht roept. Voor enige tijd tot de posthouder hier nog gevestigd was waren de christenen niet de enigen, die belasting

opbrachten, doch thans met de komst van de Controleur is dit anders geworden. De Resident van Ternate onthoudt de Controleur alle steun, welke noodzakelijk is om zijn gezag te doen gelden. Met de dag worden de heidenen en de Mohammedanen brutaler. Onlangs zijn een 70tal heidenen naar Ternate gegaan en hebben de Resident verzocht van belasting vrijgesteld te worden. In plaats, dat de Resident hen teruggezonden heeft en hen naar de Controleur, aan wien alle zaken, Halmahera betreffende, eerst moeten worden voorgelegd, verwezen, heeft de Resident hun verzoek aangehoord en hun belooft een spoedig onderzoek te doen instellen. Deze heidenen zijn als overwinnaars in hun kampongs teruggekeerd, hebben dagenlang feest gevierd over hun vermeende vrijstelling, begrijpelijk dat zo iets grote ontevredenheid wekt onder de christenen, die zich terecht tegenover deze heidenen grotelijks verongelijkt voelen. De conferentie besluit al deze toestanden bloot te leggen in een "bijlage" aan het HB en bij het HB. aan te dringen, dat het HB. al deze zaken voordraagt aan de Minister van Koloniën opdat er spoedig een gunstige verandering kome aan deze wantoestanden op Halmahera.

UITBREIDING WERKKRING SIDANGOLI

Uitbreiding van arbeid op de Westkust van N. Halmahera, werkkring Sidangoli. In zijn verslag heeft br. Fortgens reeds doen uitkomen, dat het wenselijk is en voor de voortgang van de arbeid, beslist noodzakelijk is, op sommige plaatsen van zijn afdeling goeroes uit te zetten. Er moet door ons een druk op de bevolking worden uitgeoefend, zodat wanneer het besliste ogenblik gekomen is, dat men tot het christendom wenst over te gaan de zendeling gereed zij, de nodige hulp te verlenen. Juist omdat aan de Westkust nog geen leven te bespeuren is, is het zaak thans de trachten door geschikte hulpkrachten de bevolking met Gods hulp voor te bereiden.

De Conferentie geeft op zijn verzoek br. Fortgens verlof een 5tal goeroes te laten uitkomen. Hij zal, zodra deze goeroes zijn aangekomen de Resident van Ternate verzoeken de Mohammedaans hoofden aan te schrijven, opdat hun bekend zij, dat deze goeroes zich vestigen met toestemming van de Resident.

UITBEIDING WERKKRING LOLODA

Br. Schut deelt mede, dat er in zijn afdeling verscheiden plaatsen zijn, voor het merendeel bewoond door heidenen; doch waar het gewenst is, dat goeroes zich daar komen vestigen om te trachten aan de arbeid uitbrenging te geven. Ook aan Br. Schut wordt vergunning gegeven hulpkrachten voor dit doel te laten uitkomen.

VOORSTEL BR. SCHUT

Br. Schut stelt voor, dat aan elk der leerlingen, die de school verlaten, een Maleis Oud en Nieuw Testament wordt gegeven.

Br. Fortgens stelt voor in plaats van een Mal Bijbel, waarvan de leerling maar weinig kunnen begrijpen, hun een bijbels leesboek te geven.

De conferentie besluit hiertoe over te gaan.

In verband hiermede bespreekt de Conferentie de wenselijkheid, dat ten behoeve van de goeroes worde aangeschaft dergelijke Maleise litteratuur. Br. Hueting zal hiervoor zoveel mogelijk trachten te verzamelen om op de volgende conferentie tot een keuze over te gaan.

Punt 20

De conferentie wenst de aandacht van het HB te vestigen op de onzekere toestand, waarin de zendingen verkeren die door ziekte of ouderdom ongeschikt geworden zijn tot uitoefenen van hun dienstwerk en bij een eventueel overlijden van de zendeling, ook de zendeling-

weduwe verkeert. De bepalingen in onze instructie zijn bijzonder vaag ten deze opzichte zodat wij daaruit niet kunnen opmaken, welke voornemens het HB. heeft met hen, die in genoemde omstandigheden kunnen komen. Het is niet een blijk van wantrouwen dat de conferentie de aandacht van het HB. wenst te vestigen op deze leemte in onze instructie, maar alleen omdat zekerheid omtrent de toekomst van zendelingen en zending-weduwe onzerzijds kan strekken om zonder vrees onze arbeid als getrouwe dienstknechten voort te zetten. Voor zover ons bekend is bestaat er bij het N.Z.G. een pensioenfonds voor zendelingen en zending-weduwe, terwijl het Genootschap grotendeels in de kosten van de opvoeding der zendingskinderen tegemoet komt, redenen waarom de Conferentie met alle bescheidenheid het HB verzoekt of de mogelijkheid bestaat, dat het HB overgaat tot het stichten van genoemde fondsen.

VERKIEZING SECRETARIS

Zoals in een bijlage zal worden vermeld, verklaart br. Fortgens zich bereid, voorlopig het secretariaat op zich te nemen.

EXAMEN B. IPOL

Nog heeft de conferentie op de morgen van de derde dag van samenkomst de helper van Duna, B. Ipol aan een schriftelijk en mondeling onderzoek onderworpen met gunstige uitslag waarna de Conferentie hem met vrijmoedigheid het radicaal van onderwijzer verstrekt.

Voorts werd besloten telken jare op de gewone vergaderingen van de brs de gelegenheid open te stellen, de door hen opgeleide helpers aan een onderzoek te onderwerpen, terwijl tevens werd vastgesteld, dat de moerids niet dan na voorafgaand onderzoek van de Conferentie zullen aangesteld worden.
Het protocol wordt voorgelezen en goedgekeurd.

Bijlage

Aan De Hoogedel Gestreng Heer Resident van Ternate en Onderhorigheden

Hoogedelgestreng Heer,

Beleefdelyk neem Ik de vrijheid bij dezen mij te wenden tot U Hoogedelgestreng, inzake de bevelen van U enz mij door de Controleur toegezonden.

Eerstens wordt bevolen dat in de christenkampongs geen Hollandse vlag mag zijn.

Bevreemde mij onlangs Uw bevel, die vlaggen betreffende, nu is de bevreemding geworden tot een mijns inziens rechtmatige ergernis.

Wat toch is het geval? Het is reeds een paar jaar geleden dat de Posthouder Van Ahee mij voorstelde, de kampongs, die zich nu vormden een vlag te geven, als een beloning voor het opvolgen der bevelen van UHEG de kampongvorming betreffende.

Ik zag daar geen kwaad in en gaf dus elke kampong een vlag, en op het Koninginnefeest ten vorige jare herhaalde ik die schenking door aan elk der kamponghoofden een nieuwe vlag te geven.

Was daarin iets verkeerd of onwettigs? Het komt mij voor van niet, wijl toch ook Mohammedanen en heidenen zich naar believen van de Hollandse vlag bedienen. Nu wordt echter plotseling bevolen die vlaggen weg te nemen, waardoor natuurlijk de gedachte bij de bevolking wordt gewekt, dat het Christendom zich niet meer mag verheugen in de bescherming van, het Gouvernement. Waren die vlaggen nooit gegeven, en U verbodt ze ook

nu te geven, het geval ware anders, maar zoals het nu is, is een dergelijke maatregel alleen te beschouwen als een vernedering der christenbevolking, en dus als een directe tegenwerking van het werk der Zending.

Ten tweede wordt gelast dat de goeroes zich niet mogen bemoeien met bestuurszaken.

Ik zou U enz. willen vragen of U gevallen bekend zijn, waarin de Goeroes als hoofden der bevolking zijn opgetreden, zodat een dusdanig verbod noodzakelijk is? En ook verder is hier in het rechtstreekse tegenwerpen der Zending niet ver te zoeken. Dat gebod toch wordt gezonden aan de Hoofden, Heidense en Mohammedaanse en waar het U belieft de onderwijzers van de christelijke godsdienst aan het bijzonder toezicht dier lieden te onderwerpen, als bijzonder gevaarlijke personen, daar kan het wel niet anders of de christelijke godsdienst moet worden aangezien als een gevaarlijke zaak, waarvoor de bevolking op haar hoede moet zijn. Voor zover mij bekend is, zijn door U enz. volstrekt geen bevelen gezonden ten opzichte van de Hoofden van de Mohammedaanse of heidense godsdienst, zodat alleen het christendom gevaarlijk wordt geacht.

En wie zijn nu die gevaarlijke christenen die door U aldus op allerlei wijzen worden vernederd? Het zijn de rustige in kampongs wonende, belastingbetalende lieden. Het is zeker een vreemde politiek die lieden op deze wijze te vernederen en de onrust stokenden geen belasting betalende Mohammedanen en de zich aan geen bevel bekommerde, in de bossen levende heidenen in hun gedrag te stijven.

Ik kan niet geloven, dat op deze wijze tegenwerken der Christelijke Zending de wens der Regering is, en verzoek u beleefdelijk het onbillijke Uwer bevelen te willen inzien en die te herroepen, dewijl wij anders genoodzaakt zullen zijn ons met onze klachten te wenden tot de Hoge Regering, aangezien het naar onze mening volkomen in strijd is met de gelijkheid van alle godsdiensten voor de Wet, wanneer op deze wijze het Christendom tegenover Mohammedanisme en Animisme wordt achtergesteld.

was getekend

A.Hueting

BIJLAGE: Aan het Hoofdbestuur van de Utrechtse Zendingsvereniging.

De conferentie geeft aan het Hoofdbestuur op de meest bescheiden wijze te kennen, dat voor zover de broeders particuliere brieven van H.H. Hoofdbestuurders mochten ontvangen, bijna daarin wordt uitgedrukt, dat genoemde heren, hoe lief zij ook de zending hadden, toch door hun vele ambtsbezigheden verhinderd werden zoveel met de broeders te corresponderen, als dit voor de verhouding tussen Hoofdbestuurders en zendelingen nodig is, zullen beiden samen kunnen werken tot bereiking van het grote doel dat zich de Zending voor ogen stelt.

De conferentie acht het echter van het grootste gewicht, dat Heren Hoofdbestuurders zich door een geregelde correspondentie van de verschillende toestanden en behoeften der zendelingen op de hoogte stellen, aangezien alleen een juiste kennis daarvan de Hoofdbestuurders in de gelegenheid kan stellen bij eventueel voorkomende zaken van het Hoofdbestuur met de zendelingen een juist oordeel te vellen.

Om deze redenen waagt het de conferentie waar er nu vacatures in het Hoofdbestuur zijn te vervullen door mannen, die niet alleen een warm hart voor de zending hebben, maar ook daarbij niet door ambts -of beroepsplichten verhinderd zijn zich geheel aan het Hoofdbestuur zijn te wijden hetwelk de conferentie voorkomt zulks een hoogst gewichtig ambt te zijn.

De Voorzitter A.Hueting

De secretaris J.Fortgens

BIJLAGE 5

Door uitbreiding van de arbeid, zoals het Hoofdbestuur ziet, wordt het schrijfwerk van de secr. steeds meerder en vereist telken jare meer tijd, waardoor de duur der Conferentie verlengd moet worden, en de kosten uitermate worden verhoogd. Beleefd geeft de conferentie het Hoofdbestuur in overweging, ter beschikking van de conferentie te stellen een schrijfmachine, waardoor veel tijd zal worden bespaard. Met het oog op de mogelijkheid verbonden aan het leren werken met de machine heeft br. Fortgens aangeboden, als secretaris aan te blijven, tot de jongste br. in de arbeid zich voldoende zal bekwaamd hebben in het gebruik van de machine.

BIJLAGE 6

Aangezien in niet alle afdelingen het aantal moerids dat van 6 bedraagt, en het alszins wenselijk is, dat steeds in de leemten, ontstaan door ziekte of ontslag worde voorzien, stelt de conferentie voor aan het HB, op die posten waar het aantal moerids minder is dan 5, dit getal te brengen op 5, met jongelui, welke de school verlaten hebben en tijdens hun schoolgaan voldoende aanleg hebben getoond, om opgeleid te worden tot goeroe, of bij gebreken aan jongelui uit de bevolking door jongelui uit Ambon of de Minahassa. Tevens deelt de Conferentie het HB beleefd mede, dat het gebleken is dat de som van fl. 2.50, welke per maand betaald wordt voor het kostgeld der moerids, niet meer voldoende is, en noch de goeroes op wier scholen de jongelieden bij afwisseling werken, noch de zendelingen, bij wie ze bij afwisseling gedurende een maand werken en onderwijs ontvangen en op de school arbeiden, hen voor het geld kunnen voeden. Daarom de conferentie het Hoofdbestuur verzoekt, het kostgeld der moerids te brengen op fl. 3.50 per maand, zodat voor iedere moerid fl 6.-per moerid in rekening wordt gebracht, zijnde fl. 3.50 kostgeld en fl. 2.50 kleed en zakgeld.

BIJLAGE 7

De Conferentie geeft beleefd aan het Hoofdbestuur te kennen, dat naar het haar voorkomt, bij de bekrompen inkomsten der Vereniging het niet goed is, zo de aandacht van de grote behoefte der Zending wordt afgeleid op allerlei particuliere behoeften der broeders zendelingen, zoals toch geschiedt, wanneer voor allerlei doeleinden in de "Berichten" gevraagd wordt. Door velen zal dan het geld, bestemd om in de kas der Vereniging gestort te worden, aan een in beklag geraakte broeder worden gezonden. Zulks komt der conferentie voor niet billijk te zijn en ten enen malen schadelijk voor de vereniging. De conferentie weet niet of het mogelijk is, maar zou het toch wenselijk vinden als allerlei kransjes en verenigingen, die zich nu bevljigten voor een of andere post, goederen ter beschikking van het Hoofdbestuur willen stellen, opdat dit naar behoefte verdeeld kan worden. Het komt toch voor, dat op de ene post allerlei benodigheden opgehoopt liggen, terwijl op andere posten werkelijk niets aanwezig is. Dit wekt natuurlijk naijver onder de broeders en is ook niet gunstig voor de goede voortgang van het werk. De conferentie wil volstrekt niet aanmatigend zijn, maar zij meent toch als zijnde in de praktijk, verplicht te zijn, het Hoofdbestuur te wijzen op alles, waaronder het werk der zending bevorderd kan worden.

BIJLAGE 8

Daar een totaal indruk van de arbeid zeker de belangstelling der gemeente zal wekken, de Besturen en andere Zendingsverenigingen en de broeders op andere velden arbeidende, beter op de hoogte zal stellen van het welk hier, stelt de Conferentie het Hoofdbestuur beleefd voor

in een bericht de jaarverslagen in hun geheel af te drukken, of zo dat niet mogelijk is, ze in een boekje te verenigen en dit aan de berichten toe te voegen.

BIJLAGE 9

Aangezien de brs Hueting en Schut geen gebonden exemplaar der Berichten onzer vereniging ontvingen sedert hun vertrek uit Holland, verzoekt de conferentie het HB vriendelijk, aan genoemde broeders te doen toezenden de ex. der Berichten onzer Vereniging lopende over de jaren 1896-97-98-99-1900-1901.

AAN HET HOOFDBESTUUR DER UTRECHTSE ZENDINGSVENIGING

Hooggeachte Heren Bestuurders,

Onze najaars-conferentie had dit alleen ten doel te houden met de hoofden en goeroes. Deze samenkomst werd gehouden te Gamsoenji van de 27 tot de 29 oktober. Ter vergadering waren aanwezig de brs. van Baarda, Schut, Hueting, Ellen en Fortgens. Van br. Voorham was wederom geen bericht ingekomen. De brs. betreuren het, dat zij door de herhaalde afwezigheid van br. Voorham geheel onbekend bleven ten opzichte van de voortzetting van het werk te Boeli en zouden gaarne zien, dat het HB. hun adviseerde hoe zij in deze te handelen hebben. (Bij afzending van dit verslag vernam ik van de Heer Beijer te Ternate, dat br. Voorham enige dagen na de conferentie te Tobelo was aangekomen. Zijn reis had 10 dagen geduurd.)

In het verslag van de laatstgenoemde jaarvergadering was deze vergadering met de hoofden en goeroes reeds aangekondigd en het doel met enkele woorden uiteengezet, n.l. bespreking, regeling en vaststelling van de christelijke adat.

De onderwerpen, welke ter vergadering en in de loop van het conferentie jaar besproken waren, werden door de brs en door enkele hoofden verzameld.

Br. van Baarda opende de samenkomst met gebed en sprak een hartelijk woord van welkom tot de vergadering.

Punt I AANGAANDE HET ERFRECHT

- a. Wanneer een vrouw sterft, wie zijn haar erfgenamen: haar man, haar kinderen of haar ouders?
- b. Een man sterft kinderloos en laat een weduwe na; wie is de erfgenaam: de vrouw, de ouders of de broers?
- c. Een man sterft en laat kinderen na; erft de vrouw ook of erven alleen de kinderen?
- d. Erven alleen de kinderen van mannelijk geslacht of ook die van het vrouwelijk geslacht?
- e. Blijft de erfenis onverdeeld of in welk geval moet zij verdeeld worden?
- f. Hoe wordt een erfenis verdeeld als de achterblijvende kinderen allen van het vrouwelijk geslacht zijn?
- g. Een ongehuwde man sterft, wie zijn de erfgenamen?
- h. Een ongehuwde vrouw sterft, wie zijn de erfgenamen?
- i. Welke rechten hebben onechte kinderen, indien de moeder naderhand in het huwelijk treedt?
- j. Welke rechten hebben angetrouwde kinderen?

Punt II BETREFFENDE DE ANAK-PIARA'S

- a. Hoe worden kinderen anak-piara's?
- b. Hun verhouding tegenover eigen en pleegouders?
- c. Hoe wordt gedaan als de ouders het pleegkind teruggeven en moet in dat geval voor het kind betaald worden?

Punt III VISSERIJ RECHTEN

1. Geldt in zee het eigendomsrecht van de kampong?
2. Met welke netten mag men algemeen in die wateren vissen?

Punt IV De eer van de Hoofden

Punt V Over het kruipen van de bruid

Punt VI Het schelden der schoonfamilie

Punt VII Het tonen van een of ander voorwerp

Punt VIII Het eten brengen van de schoonfamilie

Punt IX Over het nodeloos eedzweren en aangaande boeten om die krachteloos te maken

Punt X De verdeling van kinderen en goederen bij scheiding.

Punt XI Verbod op het spelen

Punt XII Huwelijk tussen christenen en anders gezinden

Punt XIV Gevoeg doen zonder licht

Punt XV Gevoeg doen bij "eens anders boom"

Punt XVI Boeten mogen alleen geslagen worden door Hoofden

Punt XVII Het eisen van geld boven de bruidschat

Punt XIX Het aanleggen van een register van huwelijkscontracten

Punt XX Het verdelen van de boeten

Punt XXI Verbreking van koops- en werkcontract

Zie voor vaststelling van al deze voorschriften wat al eerder op een conferentie is besloten van uitzonderlijk belang zijn de nu aangegeven noties van weinig waarde, omdat niemand zich aan deze voorwaarden hield. Hetzelfde wat ik bij voorgaande neerschreef geldt ook voor bovenstaande agenda punten.

Uit het verslag van een vergadering met de hoofden op 27 en op 29 oktober 1903

I. ERFRECHT

a. Wanneer een vrouw sterft keren de door haar in het huwelijk medegebrachte waarden in zilveren en gouden voorwerpen terug naar haar ouders, maar wat gegeven is tot "Sima" van de bruidschat, blijft het eigendom van de man. Wat door beiden in het huwelijk verkregen is wordt mede het eigendom, van de man.

TOELICHTING

"Sima" is de tegenbetaling van de bruidschat, (meestal het uitzet van de vrouw) door de vrouw's familie, waar door alle recht op de ontvangen bruidschat verloren gaat.

b. Wanneer een gehuwd man kinderloos sterft, erft de familie van de overleden man twee delen en de weduwe een deel. Wat man en vrouw tijdens hun huwelijk gebruikten uit de poesaka (nalatenschap) hunner wederzijdse familie, keert naar die familie terug.

c. Wanneer een gehuwd man sterft en kinderen nalaat, komt de nalatenschap onder beheer der weduwe. Moet deze nalatenschap verdeeld worden wanneer de kinderen volwassen zijn dan ontvangt de weduwe een deel en de kinderen twee delen. De broeders der weduwe zijn toezieende voogden. De weduwe mag alleen van de nalatenschap gebruiken wat tot onderhoud van haar kinderen nodig is. Van de akkers (het gebouwde) heeft zij het vruchtgebruik. Sterft ook de weduwe of hertrouwt zij, dan komt de nalatenschap onder het beheer der toezieende voogden.

d. Eigenlijk erven alleen de jongens, hebben de dochters ook de ouders verpleegd, in hun ziekte bijgestaan en voor hun begrafenis gezorgd, dan ontvangen zij ook wel een gedeelte. In de onverdeelbare erfenis (onroerende goederen) hebben zij hun aandeel. Wanneer zij in het huwelijk treden en haar bruidschat voldaan is, dan houden haar rechten op.

e. De erfenis blijft onverdeeld onder het beheer der voogden, later onder beheer van de oudste zoon. Het is mogelijk de onroerende goederen te verdelen, indien de belanghebbende dit wensen.

f. Zijn de nagelaten kinderen allen van het vrouwelijke geslacht, dan behouden zij de erfenis (ook die der grootouders.) Gaan zij evenwel tot een huwelijk over en is de bruidschat voldaan, dan behouden zij wel de erfenis van haar ouders. Maar die der grootouders gaat over op de broeders van haar overleden vader. Is de "Sima" van de bruidschat nog niet voldaan, dan heeft zij ook haar aandeel nog in de familie gronden der grootouders.

g. Als een ongehuwde man sterft, zijn de ouders erfgenamen. Indien deze niet meer in leven zijn, erven de broers en zusters, zijn ook deze laatste niet meer in leven, of in het geval, dat hij het enige kind was, gaat de erfenis over aan de ooms of aan de kinderen die hem verpleegde of voor zijn begrafenis gezorgd hebben.

h. Als voren

i. Aangetrouwde kinderen delen mede met de eigen kinderen en moeten met elkander ook delen hetgeen zij van hun overleden vader geërfd hebben (nl. datgene wat in het huwelijk verkregen is.) Daarentegen wordt de poesaka van de beide vaders, door beide soorten kinderen afzonderlijk geërfd.

II. ANAK-PIARA

a. Kinderen kunnen reeds bij de geboorte in de familie(ook daarbuiten)als pleegkind worden aangenomen tegen afgifte van een kledingstuk. De aanneming moet in tegenwoordigheid van het hoofd geschieden. De moeder, die het kind blijft verzorgen (die het kind zoogt) ontvangt hiervoor bij het huwelijk van een dochter 5 reaal, van de bruidschat (de z.g. "susu ma idia" dat is een vergoeding voor het zogen; letterlijk: "melkprijs".) Te Galela moet dadelijk na het zogen 5 reaal, een badje en een sarong geven.

Wordt dit niet betaald, dan moet de bruidschat later verdeeld worden. In Loloda wordt de bruidschat verdeeld.

b. De eigen ouders mogen het kind niet in hun eigen arbeid gebruiken zonder toestemming der pleegouders. Het pleegkind wordt als eigen kind beschouwd en deelt in de erfenis der pleegouders (niet meer in die der natuurlijke ouders.) Is het pleegkind van het mamelijk geslacht tevens de oudste van het gezin, dan heeft hij ook de rechten van de oudste zoon.

c. Als het pleegkind verwaarloosd wordt en het hoofd dit na onderzoek bevestigt, mag het kind door de eigen ouders terug geeïst worden, zonder dat de verpleegkosten worden uitgekeerd.

Willen de ouders het kind terugnemen zonder geldende reden of loopt het kind uit ondeugd weg, dan moeten de verpleegkosten vergoed worden.

III. VISSERIJ -RECHT

De keline visserij is overal vrij, alleen moet toestemming verkregen worden van de kamponghoofden om met een werpnet te mogen vissen.

Daar het vissen met het "giope" voor de kleine visserij tot groot nadeel is, zal worden verzocht dit van hoger hand te weren. (gioep is het grootste visnet met variërende prijs van fl. 300.- fl. 1000.-

IV. DE EER VAN HET HUIS DER HOOFDEN

Er bestaat verschil van straf voor hoofden en onderdanen. Misdrijven tegen het districtshoofd (Sangadje) worden zwaarder gestraft dan overtredingen tegen hoofden van mindere rang. Baldadigheid in zijn huis of tegen zijn vrouw bedreven wordt gestraft met een boete 5 maal hoger dan misdrijven tegen niet hoofden. Misdrijven tegen Kimalaha en Mahimo worden gestraft met een boete 2 maal hoger dan misdrijven tegen niet hoofden.

V. HET KRUIPEN VAN DE BRUID

Het kruipen van de bruid zal worden afgeschaft.

TOELICHTING

In sommige streken van Halmahera heerst de eigenaardige gewoonte voor het huwelijk voltrokken wordt, de bruid als teken van onderdanigheid aan de familie van de bruidegom (aan wie zij zich met ziel en lichaam overgeeft),op de grond te laten voortkruipen terwijl de familie van de 'bruidegom haar onder deze vernederende handeling allerlei wapens boven het hoofd houdt als om haar duidelijk te maken, dat zij niets meer heeft in te brengen en zich geheel op genade overgeeft.

VI. HET SCHELDEN VAN DE SCHOONFAMILIE

Het schelden der schoonfamilie: de "demo ma bobito", indien het geen strafbaar feit is mag in geen geval de bruidschat verhogen.

TOELICHTING

"Demo ma bobito" is een zekere betaling nl. als iemand eens iets gezegd heeft, dat voor een tweede beledigend was en wanneer hij zelf, zijn zoon of een zijner familieleden een meisje willen huwen uit het huis of van de familie van de beledigde, dan kan het huwelijk niet plaats hebben, tenzij de belediger een som geeft boven de bruidschat.

VII. HET TONEN VAN EEN VOORWERP

Het tonen van een of ander voorwerp wordt afgeschaft.

TOELICHTING

Het tonen van een houtje of een ander voorwerp is door een meisje aan een of andere jongen, een baldadige gewoonte, waardoor er herhaaldelijk perka's kunnen ontstaan.

B.v. een meisje maakt "Sedu" koketteert met een jongen, vindt een houtje (een schelp of een dergelijk voorwerp) toont het opgeraapte voorwerp aan de jongen en zegt hem "dit voorwerp is een prauw", of "dit steentje is een geweer". Wil de jongen later met dit meisje trouwen, dan moet hij eerst het voorwerp in werkelijkheid geven aan de familie van het meisje of kan ook volstaan met de waarde daarvan in geld te geven. Is men hem genegen, dan kan hij soms het tonen van het hout lossen met fl. 5,- of fl. 2,50.

Het ontlenen van de aanstaande schoonbroeder wordt tegengegaan.

VIII. ETEN BRENGEN

Het eten brengen, van de familie van de bruid aan de familie van de bruidegom, een heersende gewoonte om door middel van eten brengen een tegengeschenk machtig te worden, kan zo er geen misbruik van gemaakt wordt, blijven bestaan.

IX. HET NODELOOS EEDZWEREN

Het eed afleggen (het eedzweren) buiten de voor het gerecht af te leggen zuiveringseed, wordt verboden en wordt niet van waarde geacht, derhalve behoeft de "Sasi ma gora" of "Sasi ma ino" niet meer betaald worden.

X. DE VERDLING VAN KINDEREN EN GOEDEREN BIJ SCHEIDING

a. Willige scheiding.

Wanneer een vrouw vrijwillig van haar man scheidt, moet zij de terug te geven bruidschat 12 realen betalen, ontvangt niets van de inboedel, alleen behoudt zij haar tuin. Wanneer een man vrijwillig van zijn vrouw scheidt en is de bruidschat nog niet betaald, dan worden de goederen van de vrouw verdeeld (2/3 tegen 1/3 aan haar) terwijl de goederen van de vrouw verdeeld worden 2/3 tegen 1/3 aan hem.

De bruidschat keert niet terug, indien de "Siam" betaald is.

De kinderen volgen de bruidschat.

b. Bij strafwaardige scheiding ontvangt de schuldige niets, zelfs de kinderen niet. (Thans onder de christenen wordt alles in willige scheiding gelijkelijk verdeeld.)

XI. VERBOD OP HET SPELEN (DOBBELEN)

De conferentie zal een verzoek richten aan het H.B. zo mogelijk een bevel uit te vaardigen om het dobbelen dat meer en meer ingang vindt, te verbieden daar het blijkt, dat het niet

voldoende is, wanneer de hoofden alleen dit tegen gaan.

XII. HUWELIJK TUSSEN CHRISTENEN EN HEIDENEN (MOH)

Nogmaals wordt er de nadruk op gelegd, dat het huwelijk tussen christenen en heidenen (Moh) verboden is, tenzij deze laatsten tot het Christendom overgaan.
Het huwelijk tussen pleegvader (moeder) en pleegkind wordt verboden.

XV. GEVOEG DOEN ZONDER LICHT

Daar er voortdurend perikara's ontstaan hierover, wordt bevolen, dat ieder een licht met zich meeneemt, het enigste middel om aan de vele aanklachten een einde te maken.

XVI. BOETEN

Boeten mogen alleen opgelegd worden door de Hoofden, volgens de overeengekomen Chr. Adat.

XVII. HET EISEN VAN GELDEN BOVEN DE VASTGESTELDE BRUIDSCHAT

Voortdurend komt het voor, dat enkelen zich niet storen aan de voor ieder district vastgestelde bruidschat, maar boven de bruidschat nog een som vragen.
Er wordt op aangedrongen dat niemand de vastgestelde bepalingen hieromtrent voorbij ziet.
Wat boven de bruidschat wordt gegeven kan later nooit teruggeëist worden.

XIX. REGISTER VOOR AFWIJKENDE BEPALINGEN

Er zal worden aangelegd een register van afwijkende bepalingen betreffende het huwelijk waarin de van de gewone adat verschillende voorwaarden, die door de huwende partijen gesteld worden, zullen opgenomen worden.

XX. VERDELING DER BOETEN

Boeten opgelegd tengevolge van misdrijven tegen het hoofd bedreven, komen ten bate van het hoofd.

In andere gevallen wordt de boete verdeeld tussen de aanklager en het Hoofd (de helft)
Boeten van de ene kampong tegen de andere, worden tussen Hoofd en gemeente verdeeld.

XXI. GELD VOORUITGEVEN

Heeft iemand geld vooruit gegeven voor een of ander te verrichten werk en wordt het werk niet gemaakt, dan moet het voorgeschoten geld met rente teruggegeven worden.
Is er voor het te verrichten werk een voorschot gegeven en wordt het werk naar genoegen afgeleverd, doch is de betaler onwillig het restant af te betalen, dan moet niet alleen de werkgever het afgeleverde werk aan de werkmán teruggeven, maar dan verliest hij ook zijn voorschot.

BUGO EN MATAKAU

In de eerste plaats bespreekt de conferentie het al of niet afschaffen van bugo en matakau (dat zijn gewoonten om zijn eigendom te beschermen door een teken te plaatsen bij een vruchtbom enz. of door een teken iemand te treffen) Wordt deze gewoonte afgeschaft dan wordt daardoor de bescherming van het eigendom verhinderd, en aanleiding gegeven dat men onbeveerd kan stelen, schenden enz. Het niet uitroepen ervan heeft bestending van het bijgeloof ten gevolge en het wordt door handhaving niet minder dan gesanctioneerd.
Welk middel moet aangewend worden het eigendom van de Inlander te beschermen zonder bugo of matakau? Waar de zendeling gevestigd is, kan hij er in de evangelieverkondiging op

wijzen, dat deze gewoonten als onchristelijk beschouwd en afgeschaft dienen te worden; voor de buitengemeenten zouden de goeroes dit kunnen doen, ware de Ambonse helpers niet evenzeer behept met bijgelovigheden als de Inlanders. In plaats van bugo of matakau zal de christenen worden toegestaan hun eigendom te beschermen door een teken van eigendomsrecht b.v. hun namen te schrijven op en te hechten aan alle goederen, welke hun bezitting uitmaken.

Nader zal deze kwestie nog besproken worden op de Hoofdenvergadering.

BESPUWEN

Ook tegen het bespuwen met betel, kruiden enz van zieken of gewonden, gepaard gaande met het prevelen van bijgelovige formulieren, zal geageerd worden en het zal als onchristelijk worden verboden.

BIDDEN BIJ ZIEKBEDDEN

Dat het niet gemakkelijk is hierin tot eenheid van gedachten te komen, blijkt uit de levendige discussie dienaangaande.

Algemeen wordt het gebed door christenen en heidenen als een wijziging beschouwd van de bij het heidendom in gebruik zijnde toverspreuken bij gelegenheid, dat iemand door een mai-mai (ziener) gemedicineerd wordt.

De heidense formule en het gebed wordt dus als van gelijke waarde beschouwd. Br. van Baarda is sterk tegen het bidden bij ziekbedden en vrees door een algemene regel daarvan te maken de idee, dat het gebed in plaats van de bezwering treedt, te versterken. Er zijn tal van voorbeelden, welke aantonen, dat bijgeloof door de inlanders aan het gebed gehecht wordt.